Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.
Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Reacties

Reactie van het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse op het artikel 'Brief aan mijn psychoanalyticus', verschenen in het Tijdschrift voor Psychoanalyse, 2(3), 1996, p. 158-168

In het artikel *Brief aan mijn psychoanalyticus* wordt door een anonieme auteur casu quo ex-analysant verslag gedaan van een voor haar onbevredigend verlopen psychoanalyse, die plaatsvond in de tweede helft van de vijftiger jaren. In dit artikel worden enkele onderwerpen aan de orde gesteld, zoals de invloed van de supervisor op het psychoanalytisch proces en het wel of niet meedelen aan de patiënt dat de analyticus in feite een analyticus in opleiding is die het vak aan het leren is en daarin wordt begeleid door een ervaren collega.
Dit zijn belangrijke onderwerpen, die zeker meer aandacht verdienen dan ze tot nu toe hebben gekregen. Tegen de wijze waarop dit artikel tot stand is gekomen, heeft het bestuur echter fundamentele bezwaren.
Zoals in het artikel te lezen valt, heeft de auteur casu quo ex-analysant de aantekeningen van haar psychoanalyticus over haar analyse verkregen via een lid van de NVPA. De auteur/ex-analysant kreeg de gegevens van haar nieuwe therapeute, die zelf – in verband met de omvang – deze gegevens slechts ten dele had bestudeerd. Uit het artikel wordt niet duidelijk dat hiervoor toestemming was gevraagd bij de betreffende analyticus. Bij navraag onzerzijds bleek dit niet te zijn gebeurd.
Deze manier van handelen keurt het bestuur af, en wel om drie redenen.
Ten eerste: opgevraagde gegevens mogen *nooit* zonder toestemming van de eigenaar (in dit geval de psychoanalyticus) aan derden worden doorgegeven; ook niet aan de persoon over wie deze gegevens gaan.
Ten tweede: de verstrekker van de gegevens dient toestemming te geven voor inzage door de patiënt. Het verdient de voorkeur dat hij zelf aanwezig is bij de lezing zodat er een mogelijkheid van toelichting en gesprek is. Persoonlijke werkaantekeningen vallen hierbuiten. Deze zijn niet voor inzage bedoeld. Dus er moet een scheiding worden gemaakt tussen officieel dossier en gespreks- en supervisieverslagen.
Ten derde: er is sprake van een grote onzorgvuldigheid ten opzichte van de patiënt als de gegevens worden doorgegeven zonder volledig te zijn beoordeeld. Immers, het is dan onbekend wat de patiënt onder ogen krijgt en het is niet ondenkbaar dat het belang van de patiënt hierdoor geschaad wordt.
Deze handelwijze is in strijd met de gangbare beroepscode en moet dan ook worden afgekeurd.
Minstens evenveel kritiek heeft het bestuur echter op de handelwijze van de redactie van het Tijdschrift voor Psychoanalyse. Alleen al de wijze waarop het artikel tot stand gekomen is, zou voor de redactie meer dan genoeg reden moeten zijn om niet tot publiceren over te gaan. Het argument dat het niet de verantwoordelijkheid van de redactie is hoe de auteur aan haar gegevens komt, is in dit geval niet valide. Psychoanalytici die in een redactie van een tijdschrift zitten, dienen zich ook te houden aan beroepscodes en het meewerken aan het schenden hiervan is verwijtbaar.
Bovendien is de redactie van het Tijdschrift voor Psychoanalyse in gebreke gebleven bij het bewaken van de discretie. Het artikel is weliswaar geanonimiseerd maar niet op zo'n wijze dat herkenning uitgesloten is. De analyticus is zeer waarschijnlijk voor leeftijdsgenoten, de Vereniging was toen heel klein, vrij makkelijk herkenbaar. De supervisor is voor iedere psychoanalyticus in Nederland onmiddellijk herkenbaar. De auteur/ex-analysant is ook niet geheel anoniem: de meisjesnaam van de moeder wordt genoemd.

Ten slotte zou het op zijn minst elegant zijn geweest als de betreffende analyticus de mogelijkheid had gekregen te reageren. Nu wordt hij publiekelijk aan de schandpaal genageld zonder mogelijkheid van verweer.
Dit artikel had in deze vorm niet gepubliceerd mogen worden. Zowel de wijze van tot stand komen van het artikel als de acceptatie ervan door de redactie van het Tijdschrift voor Psychoanalyse schaden de betrokken personen, maar zijn ook schadelijk voor de naam van de psychoanalyse. De inhoud van het artikel had op een andere, integere en meer verantwoorde manier gepubliceerd kunnen worden.
Het bestuur betreurt het zeer dat de op zich belangwekkende onderwerpen op een dergelijke wijze in de publiciteit zijn gebracht. Dat het Tijdschrift voor Psychoanalyse binnenkort een symposium over discretie bij publicaties houdt, lijkt een ironische speling van het lot.

Het bestuur

N.B. Wij hechten eraan te vermelden dat de leden van de redactie van het Tijdschrift voor Psychoanalyse, tevens lid van de NVPA, alsook het NVPA-lid dat de gegevens aan haar patiënte, auteur van het artikel, ter inzage gaf, in kennis zijn gesteld van deze reactie van het bestuur.

Reactie op 'Brief aan mijn psychoanalyticus'

De *Brief aan mijn psychoanalyticus* die in het derde nummer van de tweede jaargang van het Tijdschrift voor Psychoanalyse is opgenomen, heeft bij mij veel vragen opgeroepen; twee ervan wil ik aan de redactie voorleggen.
Uit de tekst maak ik op dat schrijfster inzage in haar patiëntendossier heeft gekregen via consultatie van een collega van haar vroegere analyticus. Daarna heeft schrijfster op grond van haar herinneringen aan de behandeling en de aantekeningen van de analyticus een reconstructie van haar analyse gemaakt; zij vervat deze in een brief, waarin zij de teleurstelling over haar analyse aan haar analyticus verwijt.
Mijn eerste vraag is: hoe is door de redactie omgegaan met de discretie ten aanzien van de analyticus.
Immers, wanneer een analyticus een artikel wil publiceren waarin klinisch materiaal beschreven wordt, waarin de patiënt zich zou kunnen herkennen, hoort van de patiënt toestemming voor publicatie verkregen te worden. Hetzelfde lijkt mij mutatis mutandis noodzakelijk wanneer een patiënt 'klinisch materiaal' over zijn of haar analyticus publiceert. De patiënt is strikt genomen niet gebonden aan deze beroepscode. Maar geldt dat ook voor de redactie, die publicatie in het tijdschrift mogelijk maakt?
Mijn vraag is dus concreet: heeft de redactie ervoor gezorgd dat de brief vóór publicatie aan de betreffende analyticus ter goedkeuring is voorgelegd en heeft de analyticus zijn fiat gegeven?
Mijn tweede vraag is: waaróm heeft de redactie deze bijdrage geplaatst?
Het doel van het Tijdschrift voor Psychoanalyse is om de psychoanalyse als wetenschap en als psychotherapeutische behandeling te bevorderen. Het is de taak van de redactie dit doel te dienen.
Om met het laatste te beginnen: het is niet waarschijnlijk dat de onbevangen lezer, ook de bonafide, na lezing van deze brief enthousiast is voor de psychoanalyse als behandeling. Heeft deze bijdrage dan een wetenschappelijke waarde? Door haar te plaatsen, zonder inhoudelijk commentaar, wordt de indruk gewekt dat de redactie meent dat openheid van zaken *op zich* een bijdrage is aan de psychoanalytische wetenschap, ook als de gepresenteerde visie eenzijdig is en totaal geen rekening houdt met de kern van de wetenschap, namelijk de (vervormende) werking van het onbewuste.
Overigens: openheid bij de analytici over hun werkwijze wordt niet bevorderd wanneer zij de kans lopen daarover publiekelijk zo te worden aangevallen.
In het *Redactioneel* wordt betoogd dat het voor veel mensen onverdraaglijk is dat onbewuste motieven zo'n grote rol spelen in ons leven. Dit wordt als een belangrijke reden gezien voor het

verwerpen van de psychoanalyse en voor het wijdverbreide 'Freud Bashing'.
In deze *Brief* wordt flink 'ingebeukt' op een psychoanalyticus en zijn toenmalige supervisor. De psychoanalyticus kan zich niet verdedigen zonder iets over zijn analysant te vertellen en daarmee zijn beroepsgeheim te schenden. De redactie schrijft dat de brief voor zichzelf spreekt en vraagt vervolgens clementie: 'Psychoanalytici zijn feilbare mensen.' Is het doel van deze publicatie dan een les in nederigheid? Bij mij blijft de indruk bestaan dat de redactie door deze publicatie helaas meegedaan heeft aan een perverse mode, die blijkens het *Redactioneel* juist sterk door haar wordt afgekeurd. Ik hoop van harte dat het antwoord van de redactie deze indruk kan wegnemen.

Eugenie Oosterhuis, psychiater/psychoanalytica

Aan de redactie Mededelingenblad Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse
Aan Nederlands Tijdschrift voor Psychoanalyse

Als lid van onze vereniging wil ik me nadrukkelijk distantiëren van de stellige, autoritaire, opgeschroefd verontwaardigde reactie van ons bestuur op een haar duidelijk onwelgevallig artikel, *Brief aan mijn psychoanalyticus*, verschenen in het Tijdschrift voor Psychoanalyse 2 (3), 1996, p. 158-168.
Geconfronteerd met serieuze kritiek, neemt men de imponeerhouding aan.
Het is wel duidelijk dat de discretie, waar zo vreselijk tegen gezondigd zou zijn, niet zozeer de patiënt maar vooral onszelf moet beschermen. Aan de inhoud van het door een intelligente, goedwillende patiënt geschreven artikel wordt geheel voorbijgegaan. De inerte analyticus die erin wordt beschreven is niet, zoals het bestuur beweert, makkelijk herkenbaar. Zijn benepen passiviteit kwam maar al te veel voor. Bijvoorbeeld het niet-ingaan op de vervolgingsachtergrond.

Helaas is de reactie van ons bestuur ook een waarschuwende illustratie van een autoritaire verstarring die 'de psychoanalyse', ook in de buitenwereld, al heel lang meer schaadt dan enig kritisch artikel.

Louis M. Tas

Repliek en dupliek naar aanleiding van 'Brief aan mijn psychoanalyticus'

De brief is een boeiende terugblik over meer dan vijfenveertig jaar van de hand van een 'ervaringsdeskundige' in de psychoanalyse. Het verhaal is uniek zoals iedere levensgeschiedenis, maar daarom nog niet opzienbarend. De evaluatie van een behandeling met haar meer en minder geslaagde kanten is misschien niets bijzonders. Het zeldzame hier is dat een analysant, die zich ook terdege van de analytische literatuur op de hoogte stelt, haar lucide kijk op haar eigen behandeling geeft. Het leek mij geen oninteressant verslag voor een psychoanalytisch tijdschrift. Deze intelligente en inmiddels oudere analysant was zo gemotiveerd dat zij de moed had haar belevenissen voor ons bloot te leggen. Zij geeft haar eerlijke, vaak ontroerende en zeker ook hier en daar verontwaardigde kijk op haar psychoanalyse(s), die lang geleden plaatsvond(en).
Wat mij interessant leek, is de vraag of en in hoeverre we anders zijn gaan denken en werken in de loop van de afgelopen halve eeuw. Hierover zou de brief mogelijk een discussie op gang kunnen brengen. Daarbij gaat het dan niet zozeer om dit specifieke geval, en om de vraag of de briefschrijfster door deze of gene analyticus al dan niet goed behandeld is. Misschien zijn er beduidend meer ex-patiënten die met soortgelijke onbevredigde gevoelens rondlopen. Bovendien ontkent zij ook geenszins dat zij ondanks alles veel aan de analyse te danken heeft. Het zou de moeite waard kunnen zijn om follow-uponderzoek naar ervaringen van patiënten in te stellen. De vraag wat patiënten achteraf van hun psychoanalytische behande-

ling vinden, lijkt mij een intrigerende kwestie, ook in verband met de teruggang van de populariteit van de psychoanalyse.
De briefschrijfster verkeert in de veronderstelling dat een supervisor haar analyticus tot het al of niet doen van doeltreffende duidingen heeft aangezet. Het is alsof zij een splitsing tussen analyticus en supervisor aanbrengt, waarbij de schuld, zo daarvan al sprake is, bij de laatste terechtkomt. Mijn ervaring met bewuste supervisor was juist dat zij bij uitstek iemand was die heel goed wist in te gaan op emotioneel beladen driftmatig materiaal en niet terugschrok voor de interpretatie van conflicten. Echter, afgezien van de merites van deze ene behandeling geeft het verhaal inzicht in meer algemene vragen van stijl en techniek. De briefschrijfster verwijt haar analyticus dat hij vooral afweerduidingen deed. Ik herinner mij uit mijn eigen opleiding dat wij inderdaad leerden om afweerduidingen te doen, terwijl de persoonlijke mythe, het rondkrijgen van het verhaal, de onbewuste fantasie, er minder toe deed. In de brief staat mijns inziens heel terecht: 'Wat voor zin heeft het om afweermechanismen bloot te leggen als vervolgens niet datgene wat wordt afgeweerd aan de orde mag komen?' (p. 163). Op de overdracht ingaan was inderdaad geen gebruik. Althans niet op de fijnere interacties, die immers betrokkenheid van de analyticus in het samenspel impliceren. Daarvoor had men in die tijd minder oog. Er bestonden wel bepaalde sjablonen, zoals het oedipus-complex dat natuurlijk altijd geduid moest worden. Probleemgebieden, zoals de briefschrijfster naar aanleiding van haar eerste analyse opsomt, zoals 'anale en oedipale conflicten, penisnijd, exhibitionisme en vooral narcisme' (p. 163) werden wel genoemd, maar dat waren toch meer passe-partouts dan overdrachtsduidingen waarin de analyticus zijn eigen reacties meegewogen had. Voorts werd de moeder-dochterrelatie nog niet van centraal belang geacht. Het feit dat in de overdracht een manlijke analyticus net zo goed voor de moeder kan staan als een vrouwelijke werd misschien ook nog niet zo onderkend. De vader werd bij meisjes steevast, zoals ook in deze analyse gebeurde, centraal gesteld, terwijl de meeste pathologie bij vrouwen mijns inziens toch meer te maken blijkt te hebben met de relatie tot hun moederimago.
Verder heeft deze analysant heel goed in de gaten dat er een volgorde van duiden bestond: 'Eerst de afweer, daarna het Oedipuscomplex en misschien ten slotte de verhouding met mijn moeder' (p. 163). Hoe wordt er nú over al deze zaken gedacht? Is die volgorde bijvoorbeeld ooit herroepen of geldt zij nog steeds? Ook de pedagogische aanpak, die sterk met de ego-analyse van destijds verbonden is, wordt in het verhaal genoemd. Zij heeft gelijk als zij hiertegenover stelt: 'Onder interpretatieve analyse stelde ik mij een behandeling voor waarin wordt getracht samen met de analysant diens vrije associaties te herleiden tot innerlijke conflicten die aan zijn/haar problemen ten grondslag liggen' (p. 162). Wat mij voorts in het verhaal frappeerde, onder meer omdat ik hetzelfde argument nog regelmatig hoor, was de schroom van de analyticus om op de overdracht in te gaan, uit angst dat de analysant daar te angstig van zou worden casu quo zou decompenseren. Het tegendeel is eerder het geval, zoals ook hier: als de verliefdheid op de analyticus, een homo-erotische overdracht op hem als moeder, niet geduid wordt, werkt dat beangstigend. Als het sadisme van het kind onbesproken blijft, en alleen de wreedheid van de moeder genoemd wordt, blijft de analysant met deze bedreigende neigingen alleen. De briefschrijfster noemt de bezorgdheid om de overdracht te duiden volstrekt ongegrond. Ik denk dat zij daar gelijk in heeft en zie dat als een algemene waarschuwing, die niet alleen deze analyse geldt.
Het verbreden van de techniek, zoals dat in de laatste vijfentwintig jaar internationaal in de psychoanalyse heeft plaatsgevonden, helpt om de indicatiestelling uit te breiden en meer stoornissen, zoals de perversies, te durven en kunnen behandelen. Uiteraard met wisselend succes, zoals bij alle stoornissen waarbij de structuur in het geding is. Of de briefschrijfster, die slechts kort bij mij in behandeling was, ook geholpen had kunnen worden, zodat zij nu niet het bittere gevoel had hoeven hebben dat zij een bevredigender libidineus leven had kunnen leiden, is een open vraag. Wel

deelde zij mij ene half jaar na beëindiging van ons contact mede dat de haar storende fantasieën alsnog verdwenen zijn. 'Ik ben buitengewoon geholpen, ben die fantasieën kwijt, er is iets opgelost. Ik ben u erg dankbaar. het heeft bevrijdend gewerkt meer te weten over hoe het zit tussen mij en mijn moeder.' Uiteraard vlei ik mij niet met de illusie dat dit zonder voorafgaande analyse(s) mogelijk was geweest.
Het opvragen van het materiaal van deze analysant geschiedde in de hoop een anamnese te zien te krijgen. Een diagnose van een analyticus of PAI had mogelijk opheldering kunnen verschaffen. Vreesde men voor een psychose of niet, was één van de vragen die ik mij stelde.
Was hier inderdaad sprake geweest van aanbevelingen om af te wijken van de techniek, zoals deze analysant veronderstelde? Dergelijk materiaal had ik dan uiteraard zelf ingezien en bij mij gehouden, zonder het aan de analysant te tonen. Ik zou haar over de inhoud verteld hebben, voor zover relevant. De analysant is persoonlijk haar analyticus om het materiaal gaan vragen, bij welke gelegenheid hij haar waarschuwde dat dit alleen haar eigen woorden bevatte.
Inderdaad, wat ik in handen kreeg bevatte helaas geen anamnese. Er was geen mening, diagnose of ander gevoelig materiaal bij. Het ging uitsluitend om hetgeen tussen analyticus en analysant gepasseerd was. De letterlijke analyseverslagen bevatten haar woorden, haar geestelijk eigendom. De opmerkingen van de analyticus waren hier en daar kort met steekwoorden weergegeven. Zijn mening over haar put analysant uit een 'evaluatiebrief' die hij haar op haar aandringen ooit toestuurde. Vervolgens kreeg zij het mijns inziens zowel voor haar als voor de analyticus ongevaarlijke materiaal van mij ter inzage. Dit geschiedde om haar te helpen meer gefundeerd met mij te bespreken wat er in haar analyse wel en niet was voorgevallen. Het heeft haar geholpen een 'helikopterview' van haar materiaal te verkrijgen. 'Als je in analyse bent, heb je geen overzicht', zoals ze zelf zei. Haar commentaar op de analyse betreft dan ook niet zozeer wat de analyticus duidde, maar wat hij naliet te interpreteren, zoals het verband tussen haar masochisme en de relatie tot de moeder.
Van een schade voor de patiënt of een poging wie dan ook te schaden was dus geen sprake. Uiteraard was het tegendeel de bedoeling, namelijk om de gerezen boosheid te toetsen aan de werkelijkheid en zodoende rust te verschaffen. Achteraf bezien ware het voorzichtiger van mij geweest de analyticus alsnog te berichten om hem deze voor mij onvoorziene ontwikkeling mee te delen. Ik was in eerste instantie geenszins van plan geweest het materiaal ter inzage aan de analysant te geven. Pas nadat ik het materiaal had ingezien leek dit de enige oplossing, waartegen de analyticus (die dit mogelijk zelfs voorzag) gezien de aard van het materiaal moeilijk bezwaar kon hebben.
Het minitieus doorwerken van vijf, zes jaar analyse was voor mij als therapeut geen zinvolle tijdsbesteding; voor haar als analysant bood het echter wél het gezochte inzicht in haar eigen verleden. Het spijt mij oprecht als er onrust is ontstaan door deze publicatie; misschien dat de lezing van de gang van zaken hierin ook rust kan brengen. Ik betreur het als door een vormfout de hoofdzaak waar het hier om ging uit het oog wordt verloren. Concluderend lijkt het mij stimulerend om te discussiëren over methoden, politiek naar buiten en techniek, zeker met het oog op de huidige crisis.

Iki Halberstadt-Freud

Naschrift namens de redactie

Het artikel *Brief aan mijn psychoanalyticus* blijkt veel belangstelling genoten te hebben; de commentaren variëren van 'interessant' en 'dapper' tot 'afkeurenswaardig' en 'schadelijk'. Daarbij wordt vooral verwezen naar de vermeende schending van de vertrouwelijkheid. De redactie is ingenomen met deze reacties, omdat vragen die de neiging hebben impliciet te blijven nu in de openbaarheid besproken worden.
De controverse heeft verschillende dimensies; zo verwijst ze ogenblikkelijk naar de verantwoordelijkheid van de redactie. Deze heeft een verantwoordelijkheid om dat wat zij goed

genoeg en relevant vindt te publiceren. Ze treedt niet op als censor. Ze houdt de logica, redelijkheid, relevantie en het psychoanalytisch gehalte van potentiële bijdragen in de gaten, maar juist omdat ze zoveel verschillende richtingen en stromingen vertegenwoordigt, toetst ze slechts de vorm, consistentie en rechtvaardiging, niet de inhoud. De inzenders worden geacht zich te houden aan de *Richtlijnen voor auteurs* – als ze dat niet doen, is dat hun verantwoordelijkheid. Op de omslag staat dat 'richtlijnen zijn aan te vragen bij de redactie'. Dat is met ingang van dit nummer geworden: '.. *dienen* aangevraagd te worden.'
Wat betreft de schade die wij de zaak der analyse zouden hebben berokkend, delen wij het oordeel van deze inzenders die dat vinden niet. De *Brief* is gewetensvol en levert flink wat stof tot reflectie op. Hij is zeer welkom als men hem vergelijkt met oncontroleerbaar geroddel over psychoanalyse en psychoanalytici, dat ook te horen is. Daarop is werkelijk geen antwoord mogelijk. We stellen het op prijs dat inzendster ons als forum voor haar *Brief* heeft gekozen en niet een of ander blad voor gezondheidsrecht of een algemeen dag-, week- of maandblad. Zij richt zich tot de kring der analytici over een zaak de analyse betreffend. Inzendster had niet minder psychoanalyse gewild, juist meer. De *Brief* is ook te begrijpen als een summing up van een leven, waarin de analyse bepaald niet alleen een negatieve rol heeft gespeeld. Analytici kunnen er veel uit leren, ze zien hoe hun vak geëvolueerd is, ze kunnen zich afvragen of zij met de gegevens die ze uit dit stuk krijgen bij deze patiënt ook een analyse zouden hebben geïndiceerd, ze kunnen zich afvragen wat hun rol is als supervisant en als supervisor. Weer doet de oude vraag zich voor wie waarvoor verantwoordelijk is en ook of het de patiënt moet worden meegedeeld dat de analyse gecontroleerd wordt. Zo ja, dan kan er een ongewenste triangulatie in de analyse optreden, zo neen, dan wordt er impliciet een onwaarheid verteld, die zelfs na veertig jaar woede kan opleveren. Analytici kunnen zich afvragen wie wordt beschermd door de discretie en waarom. Ze kunnen zien hoe hun handelwijze wordt beschreven, hoe essentieel ze zijn in het leven van hun ex-analysanten. In de *Brief* is er een film gemaakt met de zeer bewegende beelden van een ex-analysant. Sommige figuren zijn misschien herkenbaar, maar wat overblijft zijn de schaduwen die ons van alles suggereren zonder helder uitsluitsel te geven. In die zin lijkt de *Brief* op de analyse zelf, die ook voortdurend bezig is betekenis te geven aan gebeurtenissen en zoals wij allen weten, verschuiven die betekenissen in de analyse. Wij menen dan ook zeker niet dat de ex-analyticus 'aan de schandpaal is genageld'.
Wat we moeten leren is eerbied voor de werkelijkheid. In Nederland is de wet nu eenmaal zo dat de dossiers vrijwel openbaar zijn. Zelfs de aantekeningen die een supervisant maakt in het kader van zijn supervisie kunnen opgevraagd worden en dienen overhandigd te worden, indien zulks wordt gevraagd door de patiënt. Dossiers dienen afgesloten en vernietigd te worden na tien jaar. Oude aantekeningen, die in een nieuw dossier terechtkomen, behoren vervolgens tot het nieuwe dossier en zijn als zodanig weer voor de patiënt openbaar en mogen door deze gefotokopieerd worden. Het verwijt dat ons het meest tot nadenken heeft gedwongen is dat we ons onvoldoende hebben gerealiseerd hóe de auteur aan haar materiaal is gekomen. Mevrouw Halberstadt geeft daar uitsluitsel over, zoals ze ook in het kort aangeeft in welke richting de analyse haars inziens geëvolueerd is.
Is daarmee de zaak opgelost? We hopen van wel. Een confessie: bij de unanieme acceptatie door de redactie van het artikel is de wijze waarop het dossier de patiënt in handen is gekomen geen onderwerp van discussie is geweest. Dat vinden wij nu ook een omissie. Iets anders is: als we ons dat hadden afgevraagd en we hadden deze gang van zaken geweten, hadden wij dan het artikel geweigerd, en zo ja, waarom? Is hier sprake van een vormfout, een discretiefout? Over het niet éénduidige in die discretie ging een besturenconferentie, die het Tijdschrift georganiseerd heeft. Daarover meer in een volgend nummer en in een verslag in deze aflevering van ons Tijdschrift. Nu slechts vragen. Wie is waaraan gebonden? Bestaat er ook discretie ten opzichte van de analyticus? Zo ja, waar bestaat deze dan uit? Is deze discretie net zo absoluut als ten

opzichte van de analysant? Waartegen moet de analysant precies beschermd worden en waartegen de analyticus? Dat zijn de vragen die het artikel en de reacties oproepen; daarmee houden ze het vertoog en de dialoog rond de analyse levend.

Hans Reijzer, hoofdredacteur